

!!! Mevlana, "Ne olursan ol yine gel" dememiş.

Mevlana deyince herkes aynı dizeyi hatırlar: “Ne olursan ol yine gel”. Sarsıcı bir bilgi ama bu dizinin Mevlana’ya ait olmadığı ortaya çıktı. Kime mi ait?

23 Kasım akşamı geç saatlerde başlayan ve 24 Kasım’ın ilk gün ışıklarına kadar devam eden bir TV programı pek çok kişinin ezberini bozdu. Programda Prof. Dr. İlber Ortaylı ve Murat Bardakçı, “Gel, gel ne olursan ol yine gel” dizelerinin Mevlana’ya ait olmadığını söyledi. İki isme destek, konunun uzmanlarından Prof. Dr. İskender Pala ile Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç’tan geldi. Onlara göre de bu dize Mevlana’nın hiçbir kitabında yer almamıştı. Şiir, Orta Asyalı ünlü sufi Ebu Said Ebu’l Hayr’ındı.

“Tanrı öldü”, “Geldim, gördüm, yendim”, “Dünyanın bütün işçileri birleşin”, “Ama yine de dönüyor dünya” cümleleri nasıl Nietzsche, Napoleon Bonaparte, Karl Marx ve Galileo ile birlikte anılıyorsa “Gel, gel ne olursan ol yine gel” dizeleri de Mevlana Celaleddin Rumi ile o kadar özdeş. Ancak şimdi bu dizelerin Mevlana Celaleddin Rumi’ye ait olmadığı ortaya çıktı.

23 Kasım gecesi Habertürk televizyonunda Fatih Altaylı’nın programına katılan gazeteci Murat Bardakçı ve Prof. Dr. İlber Ortaylı dile getirdi bu gerçeği. Divan edebiyatı araştırmaları üzerine çalışmalarıyla tanınan Prof. Dr. İskender Pala ve tasavvuf tarihi araştırmalarının önemli ismi Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç da Bardakçı ve Ortaylı ile aynı fikirde.

Dizeler Mevlana’dan önce yaşamış başka bir mutasavvıfa, Ebu Said Ebu’l Hayr’a ait. Mevlana’nın beyitlerinin yer aldığı farklı Divan-ı Kebir nüshalarında bu dizeler alıntılanmış. Ancak son yıllarda yayımlanan karşılaştırmalı metinlerde bu tartışmalı beyitler ayıklanmış.

Şiirin anlamı değişti

23 Kasım akşamı geç saatlerde başlayan ve 24 Kasım’ın ilk gün ışıklarına kadar devam eden bir TV programı pek çok kişinin ezberini bozdu. Habertürk televizyonunda yayınlanan Teke Tek programının konukları gazeteci Murat Bardakçı ile tarihçi Prof. Dr. İlber Ortaylı’ydı.

Osmanlı tarihinden başlayıp güncel meselelere kadar uzanan programda bir ara söz döndü dolaştı Orhan Pamuk’a geldi. Hemen ardından da izleyicilerden e-mail’ler gelmeye başladı

Teke Tek'e. Bu e-mail'lerden bir tanesinde bir izleyici Mevlana Celaleddin Rumi'yi intihal yapmakla suçluyordu: Bir başka şairin dizelerini Mevlana kendi kitabında kaynak göstermeksizin yayımlamıştı. Bu, Mevlana ile özdeşleşen "Gel, gel ne olursan ol, yine gel / İster kâfir, ister Mecusi, ister puta tapan ol, yine gel / Bizim dergâhımız ümitsizlik dergâhı değildir / Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel!" şiirinden başkası değildi. Programda ilk itiraz Prof. Dr. Ortaylı'dan geldi; "Ne münasebet. Mevlana'nın hiçbir kitabında bu dizeler bulunmaz. Bu şiir Mevlana'dan sonra ona isnad edilmiştir. İntihal suçlaması mesnetsizdir" dedi. Murat Bardakçı da şiirin Ebu Said Ebu'l Hayr'a ait olduğunu söyledi. Şiir de zaten bizim anladığımızın dışında başka manalar da taşıyordu ve bu Farsça aslında yapılan kelime oyunlarının arkasına saklanmıştı. Ebu'l Hayr burada "gel" derken "pişman"lıkla eş anlamlı bir kelime kullanmış, çağrısını aslında "İslam'a gel" olarak yapmıştı.

Prof. Dr. Ortaylı ve Bardakçı'ya destek, Prof. Dr. İskender Pala ve Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç'tan geldi. Pala, divan edebiyatı üzerine yaşayan en önemli uzman olarak kabul ediliyor. Prof. Dr. Kılıç ise tasavvuf tarihi konusunda araştırmalarıyla tanınıyor.

Manası Mevlana ile uyumlu

İskender Pala'ya göre bu sadece Mevlana Celaleddin Rumi'nin başına gelmemiş: "Yunus Emre'ye ait olmayan pek çok şiir ona isnad edilir. Tüm güzel sözler en ihtişamlı olana dayandırılır. Döneminde de Mevlana'nın eserleri en önemli ve güzel eserlerdi. Dolayısıyla halkın arasında bilinen, beğenilen beyit ve dizeler Mevlana'ya izafe edildi. Bahsi geçen dizelerin hiçbirisi Mesnevi'de, Mevlana'nın kitaplarında yer almamıştır." Hatta bazı meşhur beyitler zamanla atasözüne dönüşmüş. Bunu da İskender Pala, şiirin şairden daha meşhur olmasına bağlıyor. Fıkralarda da Nasrettin Hoca'nın başından geçmeyen pek çok olay, sanki Hoca'nınmış gibi anlatılmakta Prof. Dr. Pala'ya göre.

Tasavvuf tarihi alanında yaptığı çalışmalarla bilinen Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç da İskender Pala gibi düşünüyor. "Gel, gel ne olursan ol, yine gel" dizeleriyle başlayan şiirin içerik itibarıyla Mevlana'nın felsefesine aykırı olmadığına dikkat çekiyor. Bu yüzden bu yanlışlık günümüze kadar gelmiş; "Mana olarak şiir Mevlana'ya aykırı değil. Mevlana'nın eserleri karşılaştırmalı metin olarak son 15-20 yılda basılmaya başladı. Böylece metinler arasında farklılıklar ortaya çıktı. Zaten Mesnevi'de böyle bir problem yok. Sadece Divan-ı Kebir'in nüshalarına bu gözle bakmak lazım."

Kılıç'ın anlattığına göre bazı Divan-ı Kebir nüshalarında beyit sayısı 60 bini buluyormuş. Bazılarında ise bu rakam 15 binde kalmış. "Bu fark anlaşılabilir ve kabul edilebilir bir fark değildi" diyor Prof. Dr. Kılıç. İran'da hazırlanan son "karşılaştırmalı metin" çalışması tüm bu tartışmalara son vermiş; "İran'da basılan Divan-ı Kebir'in karşılaştırmalı nüshası çok titiz bir

çalışmanın ürünüdür. Daha sonra içine katılan farklı şairlerin şiirlerinden temizlenmiştir. Artık elimizde temel alacağımız, temiz bir nüsha var. Sözünü ettiğiniz şiir de Mevlana'dan sonra hazırlanan bazı Divan-ı Kebir nüshalarında vardı. Ama kesin olarak bu şiir Mevlana'nın değildir. Şairi, yine çağının büyük mutasavvıflarından Ebu Said Ebu'l Hayr'dı."

Ebu Said Ebu'l Hayr, Orta Asya'da yaşadı. Gazneli Mahmud, Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey ve ünlü devlet adamı Nizamülmülk, Ebu Said ile çok iyi tanışıyorlardı. Ebu Said Ebu'l Hayr, Horasan'da Meyhene (Mihene) şehrinde 967 yılında doğdu, 1049 yılında öldü. Babası halkın çok saygı gösterdiği Ebu'l Hayr Muhammed'di ve çevresinde dindarlığı ile meşhurdu. Ebu Said küçük yaştan itibaren babasının rahle-i tedrisinden geçti.

Ebu Said'in hayatının tüm safhası söylencelerle, menkıbelerle örülmüş. O kadar ki bu söylenceler çocukluğundan başlıyor. Onun ileride büyük bir mutasavvıf olacağını başka bir mutasavvıf olan Ebu'l Kasım Bîşr keşfetmiş, babasına çocuğunu nasıl yetiştirmesi gerektiği konusunda yol göstermiş. Küçük Ebu Said'i daha fazla ibadet etmesi için yönlendirmiş.

Hayatları birbirine benziyor

Ebu Said ilk gençlik yıllarından itibaren ünlü bir mutasavvıf haline dönüştü. Ne zaman şiirle ilgilendiği bilinmese de, günümüze kadar gelen özlü sözleri var ve yoğun bir sevgi çemberinin ortasındaydı. Geceleri, hali vakti yerinde olan babasının sarayından kaçarak küçük bir camiye ibaret etmeye giderdi. Ebu Said'in hayatı da Mevlana'ya benziyor. Her iki isim de yaşamlarını dünya zevklerinden olabildiğince uzakta geçirmeye çalışmış. Günlerce hiçbir şey yemeden yaşamaya alışmışlar. Bu arada bir sürü düşman edinmişler ancak hiçbirine karşılık vermemişler.

Ebu Said, Mevlana'nın aksine Hıristiyanları ve Musevileri Müslümanlığa davet ediyordu. Bu uğurda kiliselere bile gittiği anlatılıyor menkıbe kitaplarında. Tabi bir çok Hıristiyan ve Yahudi'nin de bu çalışmalar sonunda Müslümanlığa geçtiği ilavesiyle. Bu gerçekten böyle oldu mu bilinmez ancak devlet adamlarının yanındaki saygınlığı konusunda kesin bilgiler var. Ölümünden yıllar sonra bile oğulları Selçuklu veziri Nizamülmülk'ün yardımlarına mazhar olmuşlar.

Her şey Yunus Emre'ni bir dizesindeki gibi; "Mal sahibi, mülk sahibi / Hani bunun ilk sahibi".

Œir ortada sahibi muhtelif. En azından kamuoyun nezdinde...